1.3.1. FELSEFENİN BİREYSEL VE TOPLUMSAL İŞLEVLERİ

İnsanların farklı ihtiyaçları ve bu ihtiyaçların karşılanacağı farklı alanlar vardır. Ekonomi, teknoloji, bilim, din, sanat, spor vb. alanların her biri, bir ihtiyacın karşılanması içindir. Felsefenin ana işlevi; gerçeklik, doğruluk ve doğru yaşamın ne olduğuna dair en temel soruları sormasıdır. Temel soruların yanı sıra insan hayatını etkileyen alanlarda da felsefenin izlerini bulmak mümkündür.

Felsefe, hem mevcut düşünce ve fikirlerin sürdürülmesi hem de yeni fikirlerin geliştirilmesiyle insanlığın evrensel düşünceler üzerinden ortaklaşmasını ve farklı fikirlerle karşılaşıp kalıplaşmış düşüncelerden uzaklaşmasını sağlar. Bilgi, erdem ve mutluluğun ne olduğuyla doğruluk, adalet, iyilik, güzellik, barış ve özgürlük gibi fikir ve kavramlar felsefenin ana problemleri arasındadır. Bu hâliyle felsefe insan mutluluğu, dünya barışı ve demokratik çoğulcu bir toplumun oluşumu için temel alanlardan birini oluşturmaktadır. Örneğin Locke (Lok) ve Rousseau (Ruso) gibi düşünürlerin "hak ve özgürlük" anlayışları insan hakları ve demokrasilerin, Kant'ın "ebedi barış" fikri Birleşmiş Milletler Örgütü ve Avrupa Birliği'nin ilham kaynağı olmuştur.

Günümüz toplumları "bilgi toplumları" olarak adlandırılmakta, gelişme en çok da eleştirel ve özgün-yaratıcı düşünceye bağlanmaktadır. Bilim ve felsefe "bilgi toplumu" olabilmenin, sanayi ve icatlara uyarlanabilme ve daha ötesi yenilik ve buluşlar yapabilen ileri bilim ve sanayi toplumları arasında yer alabilmenin şartlarını oluşturmaktadır.

İnsanlar, hayatı anlamak ve yaşanılır kılmak için sürekli bir çaba içinde olmuştur. Bu çabalar insanlarda felsefeyle birlikte özellikle bilim, sanat, din ve siyasetten beklentiler oluşmasına yol açmıştır. Daha fazla bilgi ve pratiğe yönelik çözümler oluşturabilmek felsefi düşünmeyi gerektirir. Bilimde araştırılabilecek yeni bir konu, sanatta bir duygunun farklı ifadesi felsefeyle kazanılabilir.

Felsefenin belki de en önemli yararı, insanın bilinçli bir varlık olarak yaşamını kendi ellerinde tutabilmesinin bazı olanaklarını veriyor olmasıdır. Felsefe aracılığıyla düşünen birey çok yönlü ve ayrıntılı düşünebilen, anlama ve açıklama becerileri yüksek ve tahmin yeteneği gelişmiş bireydir. Böylesi bireylerin çoğaldığı toplumların huzuru, refahı, mutluluğu artar ve ufku daha da genişler. Felsefenin bireysel ve toplumsal işlevleri şu şekilde sıralanabilir.

Birey İçin

- Kendini tanıyabilmesi
- Farklı fikirlere açık olabilmesi
- Ön yargılardan uzak durabilmesi
- Yeni fikirler oluşturabilmesi
- Özgürce düşünebilmesi
- Çok yönlü bakış kazanabilmesi
- Bilinçli bir insan olunabilmesi
- İnsanların kendi hayatlarına yön verebilmesi
- Olgu ve olayları akıl yoluyla çözümleyebilmesi

Toplum İçin

- Ortak bir kültürün oluşması
- Farklı toplulukların bir arada yaşaması
- Toplumsal grupların birbiri hakkındaki ön yargılarının giderilmesi
- Bilgi toplumu olması
- İnsanların kendini özgürce ifade edebileceği bir toplum oluşturulması
- Bilimlerin gelişmesi
- Demokrasi bilinci kazanmış bir toplum olunması
- Toplumların geleceğinin planlanması
- Akla ve iradeye değer veren bir toplum olunması

Uygulama

Epikuros'ün (Epikür) gereksinim ile ilgili üçlü ayrımı ve neyin gerekli neyin gereksiz olduğuna yönelik bazı fikirleri aşağıda verilmiştir. Bu ayrımlardan hareketle verilen soruları cevaplayınız.

Mutlu Olmak İçin Gerekli Olanlar ve Olmayanlar

Doğal İstek ve Gerekli
- √ Dostlar
- √ Özgürlük
- √ Düşünme
- √ Sağlık
- √ Yemek
- √ Barınak

Doğal İstek ama Gereksiz
- √ Büyük bir ev
- √ Lüks banyolar
- √ Abartılı yemek davetleri

Ne Doğal İstek Ne de Gerekli
- √ Güç
- √ Ün

Epikuros, mutlu olmak için gereksinimleri üçe ayırır. İnsanın bunun farkına vararak hayatını şekillendirmesi gerektiğini belirtir. Ona göre mutluluk, gereksiz şeylerden kaçınarak doğal ve gerekli olan şeylerin edinilmesiyle sağlanır.

Alain de-Botton (Eleyn dı Batın), Felsefenin Tesellisi

Sorular

1. **Epikuros'ün kullandıklarını ve aşağıda size verilen kavramları birlikte düşünerek kendi sınıflandırmanızı yapınız ve bunları ilgili yerlere yazınız.**

"Cep Telefonu, Araba, İnternet, Aile, Kariyer, Eğlence, Bilgi, Cesaret, Adalet, Sevgi, Tatil, Yazlık Ev, Çay"

Doğal İstek ve Gerekli

Aile,
Bilgi,
Cesaret,
Adalet,
Sevgi,
Çay

Doğal İstek ama Gereksiz

Cep Telefonu,
Araba,
İnternet,
Eğlence,
Tatil,
Yazlık Ev,

Ne Doğal İstek Ne de Gerekli

Kariyer,
Yazlık Ev,

2. **Sizin ve arkadaşlarınızın sınıflandırmaları arasında farklılık var mıdır? Nedenleriyle tartışınız.**
3. **Bu sınıflandırmalardan hangisine felsefeyi yerleştirirsiniz? Nedenleriyle açıklayınız.**
4. **Bu sınıflandırmayı yapmada felsefi düşünüşün rolü nedir? Açıklayınız.**

Uygulama

Felsefenin ve filozofların hayata olan etkisine dair aşağıda farklı örnekler verilmiştir. Verilen örnekleri inceleyip sizler de bu konuyu araştırınız. Bulduğunuz farklı örneklerin sınıf ortamında sunumunu yapınız. Sunum yaparken “Filozof Kimdir?” uygulamasındaki örnek sunum ölçeğinden faydalanınız.

Görsel 1.2: Aristoteles

Bugünkü modern liselerin temeli Aristoteles’in kurmuş olduğu okul olan “Lykeion”a dayanır (Görsel 1.2). Hocası Platon’un kurduğu okul olan “Akademi” ise bugünkü üniversitelerin temelini oluşturmaktadır.

İslam felsefesinin önemli filozoflarından biri olan Fârâbî, Aristoteles’ten sonra en büyük mantıkçı olarak bilinir (Görsel 1.3). Fârâbî, felsefe yanında gök bilimiyle de ilgilenmiştir. İdeal devlet görüşüyle de öne çıkan bir filozoftur.

Görsel 1.3: Fârâbî

Görsel 1.4
Yûnus Emre

Tasavvuf denince akla gelen ilk isimlerden biri olan Yûnus Emre, XIII. yüzyılda Batı Anadolu’da yaşamış bir Türkmen dervişi ve ozanıdır (Görsel 1.4). Şiirlerinde dönemin dilini kullanmakta gösterdiği başarı, halka yakın söylemi, ele aldığı konular (insan sevgisi, doğruluk gibi) ve düşünce dünyasıyla Anadolu’nun yetiştirdiği önemli bir düşünür ve mutasavvıf şair olarak kabul edilir.

Machiavelli’nin (Makyevelli) “Prens” (Hükümdar) adlı eseri, modern siyaset felsefesinin önemli isimlerinden biri sayılır. Klasik siyaset anlayışını reddeden Machiavelli, siyaset ve ahlak alanlarını birbirinden ayırarak siyasete özerklik kazandırmıştır (Görsel 1.5).

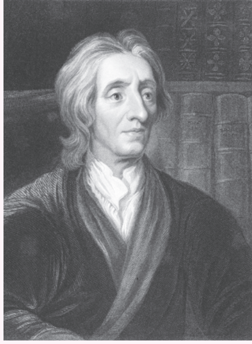

Görsel 1.5
Machiavelli

Görsel 1.6: Descartes

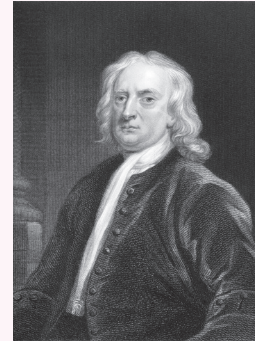
Kartezyen koordinat sistemi adını Descartes’tan (Dekart) alır. Descartes, cebri geometriye uygulayarak analitik geometriyi kurmuştur (Görsel 1.6). Yunan geleneği, geometri yardımıyla aritmetiği kavramak isterken Descartes geometriyi, aritmetik ve cebirle anlamaya çalışmıştır.

Görsel 1.7: Analitik geometri

Görsel 1.7
John Locke

John Locke, siyasal görüşleriyle liberalizmin öncü isimlerinden biri olmuştur (Görsel 1.7). Locke, insanların doğaları gereği eşit olduğunu kabul eder ve onların mülkiyet hakkının korunması gerektiğini belirtir.

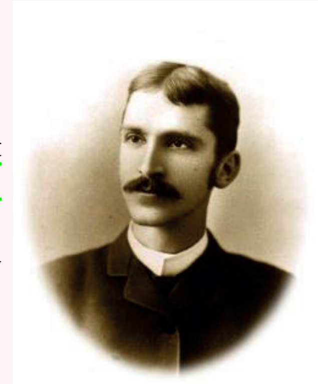
Newton'ın (Nivtın) "Philosophiae Naturalis Principa Matematica" [Doğa Felsefesinin Matematik İlkeleri (kısaltılmış adıyla Principia)] adlı eseri bir başyapıt olarak kabul edilir. Newton, çalışmalarıyla yeryüzü ve gökyüzü cisimleri için farklı yasalar olmadığını ortaya koyarak fiziği evrensel hâle getirmiştir (Görsel 1.8). "Newton Mekaniği" denen bu sistem, birçok doğa olayını açıklamasının yanı sıra insan düşüncesini de derinden etkilemiştir. Bu eserin uygarlık tarihi açısından bir dönüm noktası olduğunu söylemek yanlış olmaz.

Görsel 1.8
Isaac Newton

Görsel 1.9
Immanuel Kant

Immanuel Kant, kendisinden sonra gelen birçok düşünürü etkilemiş Aydınlanma Çağı filozofudur (Görsel 1.9). Felsefesi daha çok bir eleştiri felsefesi biçimindedir. Oluşturduğu etik teorisinde "ödev" ilkesini temele alarak evrensel bir ahlak görüşü ortaya koymuştur. 1795'te yayımlanan "Ebedi Barış Üzerine Bir Deneme" isimli eseriyle dünya barış düşüncesine kaynaklık etmiştir.

Pragmatist filozof John Dewey (Con Dövi), 1924'te Türkiye'ye davet edilmiş ve eğitim sisteminin düzenlenmesiyle ilgili görüşlerine başvurulmuştur. John Dewey, incelemeleri sonucu Türkiye maarifi (eğitim) hakkında bir rapor hazırlamıştır (Görsel 1.10). Türk Millî Eğitim Sistemi oluşturulurken bu rapordan faydalanılmıştır.

Görsel 1.10
John Dewey

Görsel 1.11: Aldous Huxley

Distopya (korku ütopyası) tarzında yazılmış olan "Cesur Yeni Dünya" adlı eserle Aldous Huxley (Oldus Haksli), teknolojinin gelecekteki etkisi üzerinde durmuştur (Görsel 1.11). Kitap, 1931 yılında yazılmasına rağmen geleceğe dair öngörülerinin birçoğunun gerçekleşmesi, eseri daha da dikkat çekici hâle getirmiştir.